

Realistische metropolitane

strategieën

De toekomst van stad en economie gaan hand in hand. Economische principes en dynamiek van bedrijven zijn nu eenmaal bepalend voor de ontwikkeling van steden. Agglomeratievoordelen en clusters spelen een belangrijke rol. Zeker nu de economie steeds sterker door internationale competentie wordt gedreven, zijn metropolitane gebieden essentiële dragers. Maar gek genoeg missen we een metropolitane strategie die uitgaat van een vitale concurrerende economie.

Waarom laten we economen niet een tijdje de stedelijke planning van Nederland doen? Of ten minste samen met de stedenbouwers en ruimtelijke ordenaars (anders verlies ik wel heel veel lezers na de openingszin). Waarschijnlijk is de reactie van velen: 'Liever niet zeg.' Zijn het niet juist economen 'die pas morgen weten, waarom hun voorspellingen van gisteren vandaag niet zijn uitgekomen?' Laten we het nadenken over de toekomst van de stad dus maar liever over aan degenen die daar ècht verstand van hebben.' Toch denk ik dat de manier waarop steden zich ontwikkelen onlosmakelijk met economische principes en bedrijvendynamiek te doen heeft: de triomf van de stad is steeds meer een economische triomf. Als economen zich meer met stedelijke planning zouden bemoeien komt 'de stad als interactiemilieu', de drager van agglomeratie- en clustervoordelen voor bedrijven en voorzieningen, veel centraler te staan. En juist die economische grondslag is belangrijk voor vitale en krachtige agglomeraties van de toekomst. Toen de redacteurs van dit blad mij vroegen een visie over de toekomst van de stad te geven leek het me een uitgelezen kans dit nog eens te benadrukken. Een navolging dus van het essay dat ik voor de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (RLI) schreef. >>

Mijn RLI-essay ging in op de vraag 'waarom steden zo belangrijk zijn voor de economie', en wat de basis is van de zogenaamde agglomeratievoordelen. Een empirische toetsing van de agglomeratiekracht van Nederlandse regio's laat daarbij de wellicht teleurstellende uitslag zien dat 'we' agglomeratiekracht missen ten opzichte van de locaties waar de belangrijkste concurrenten van onze bedrijven zijn gevestigd.¹ Onze bedrijven missen belangrijke voordelen in hun locatie en in hun directe nabijheid, voordelen die belangrijke concurrerende regio's wel hebben. In een economie die steeds sterker door internationale competitie wordt gedreven zijn steden, agglomeraties, metropolitane gebieden de dragers van die economie. Maar gek genoeg missen we een metropolitane strategie die uitgaat van een vitale concurrerende economie.

Maatwerk

Begrijp me niet verkeerd: constateren dat 'steden' belangrijk zijn voor (toekomstige) economische voorspoed mag geen vrijbrief zijn voor ongebreidelde investeringsdrang of het klakkeloos kopiëren van stedelijke succesmodellen van elders, in de hoop dat het dan vanzelf goed komt. Nee, geen *one-size-fits-all*-concepten, maar juist maatwerk. Over dit maatwerk wil ik de rest van dit essay wijden. Ik baseer me daarbij om mijn ervaringen in het afgelopen jaar, waarin ik bijna vijftig presentaties over het thema 'de economie van de stad' gaf (op basis van recente studies van het Planbureau voor de Leefomgeving). Graag deel ik mijn ervaringen en de dingen die me tijdens deze presentaties het meest opvielen. Presentaties in 'Den Haag' bij de verschillende departementen en bij de Tweede Kamer. Presentaties bij het (verenigde) bedrijfsleven. Maar ook vele in de regio bij provincies of steden en hun lokale bestuurders, in bijna alle delen van het land. Ten slotte presenteerde ik op universiteiten voor studenten en wetenschappers. In korte

tijd deelde ik mijn gedachten met een divers pluimage van stedelijke toekomstdenkers. Wat viel me op?

Er is grote betrokkenheid, kennis en energie om iets van 'de stad' te maken, zeker nu de bal daar ligt. Ik zie een breed gedragen urgentie dat juist de regio's belangrijk zijn voor de toekomst van de economie. Mooi om te zien is dat daarbij veel 'cultuur van de regio' terugkomt in de manier van denken over de toekomst van de stad of regio. In de 'Brabantse Brainport', bijvoorbeeld, wordt geavanceerd nagedacht over trends en ontwikkelingen. Hoe dit te monitoren en in een regionale strategie te vertalen. Het grootstedelijke Amsterdam leunt een beetje achterover en kijkt met een vleugje 'Randstedelijke arrogantie' neer op de rest van Nederland. Kleinere regio's of regio's meer in de periferie laten zich juist steeds meer gelden: 'Wij zijn de uitdagers van de gevestigde orde', en: 'Hé is Nederland niet meer dan de Randstad?' Stedelijke beleidsmakers zijn in hun denken dus vaak een afspiegeling van de kracht van de regio.

Niet iedereen is een winnaar

Mijn rondje door het land levert zeker niet alleen een hallelujaverhaal op. Hoewel de toekomst van de stad in algemene zin een succesverhaal lijkt te zijn, betekent dit niet dat elke stad of regio een 'winnaar' is. En dat terwijl bijna iedere regio van hetzelfde basisidee uitgaat: het idee dat ze bovenaan de competitieladder willen staan. Op dat moment helpen ongenueanceerde stedelijke concepten, zoals in de bestsellers over creatieve en innovatieve steden, inderdaad niet. Met haast hetzelfde enthousiasme als in de meest krachtige metropolen ter wereld, zetten ook Almere en Utrecht zich neer als hotspots van 'internationaal allure'. In datzelfde straatje passen ook trotse presentaties van allerlei World Trade Centers, zoals in Hengelo of Leeuwarden. We kunnen ons met recht afvragen of deze stede-

lijke dadendrang past bij de plaats die regio's innemen in de (inter)nationale economische hiërarchie. Drie dingen zijn belangrijk om te onderkennen.

- Het is belangrijk om uit te gaan van realistische economische ambities en daar het programma op aan te passen. Bij deze realistische ambities passen realistische benchmarks: je hoeft en je moet je niet met iedereen willen vergelijken. Soms niet omdat sommige regio's geen daadwerkelijke concurrenten zijn van de bedrijven in je regio (je participeert simpelweg in verschillende markten). En soms niet omdat het niet realistisch is om je met bepaalde regio's te meten. Laat ik zeggen dat dit realisme niet altijd strookt met de werkelijkheid die beleefd wordt bij het maken van een stedelijke strategie. Liever zet ik daar een gedegen empirische analyse, die het fundament van een realistische strategie vormt, tegenover.
- Voor Nederlandse regio's is het van groot belang om over hun eigen grenzen heen te kijken. Vaak kijken beleidsmakers in de regio niet verder dan de administratieve neus lang is. Juist met regio-overstijgende verbanden kan het eigen gebrek gecompenseerd worden: leen de kracht van je burens. Een voorbeeld is de gebrekkige agglomeratiekracht van onze meeste stedelijke regio's. Die zou je eerder kunnen verbeteren met goede verbindingen tussen regio's onderling, dan met allerlei lokale hoogbouwstrategieën. Eerder 'borrowed size' dus, in plaats van iedere Nederlandse stad zijn eigen Canary Wharf.

Daarbij past ook het denken over de grenzen van disciplines heen. Een aantrekkelijk vestigingsklimaat bevat elementen van fysieke infrastructuur, maar bevat nadrukkelijk ook culturele- en kenniselementen. Het komt nogal eens voor dat de institutionele verkoking tot blinde vlekken leidt. Niet elke stad hoeft

een topschouwburg of topuniversiteit te hebben: als deze 'kwaliteiten' maar in groter perspectief worden geplaatst en mensen in naburige regio's er maar wel zonder te veel (fysieke) belemmeringen gebruikt van kunnen maken. Goede verbindingen dus. Met wie, waarop, en hoe deze relaties aan te gaan kan weer voortkomen uit een gedegen empirische analyse, die het fundament van een realistische strategie vormt.

- Het is belangrijk om ook oog te hebben voor een contramalstrategie. Niet elke stad of regio zou ernaar moeten streven 'de meest dynamische competitieve regio te worden'. En niet elk stedelijk model kan uitgaan van agglomeratiekracht. Andere facetten kunnen economisch ook heel relevant zijn, bijvoorbeeld die van 'rust, ruimte en *leisure* of van een goede *quality of living*. Meer en meer wordt duidelijk dat ook die van economische importantie zijn en door bedrijven hoog worden gewaardeerd. Deels zijn dit facetten die eerder passen bij een contramal van bijvoorbeeld de 'razende Randstad'. Het nadenken over andere strategieën bant wellicht ook de wildgroei aan valley's een beetje in. Niet elke sector clustert even sterk en zeker niet in elke regio. Er is dus veel minder plaats voor Silicon Valley-achtige strategieën in Nederland dan de veelheid die er nu in allerlei nota's voorkomt suggereert. Kortom: weer ligt hier een empirische analyse aan ten grondslag.

Economisch fundament

Maar wat me misschien nog het meeste opviel: het debat over de economie van de stad wordt gedomineerd door een grote hoeveelheid casuïstiek. Helaas leidt dit over het algemeen juist tot weinig realisme, en strookt niet met het economisch fundament achter een vitale stad. Het valt me op dat er vaak van alles met exemplarische bewijsvoering wordt onderbouwd, omgeven door

de nodige retoriek. Het aantal keren dat met een anekdote over een enkel bedrijf 'al wat goed is voor alle bedrijven' als een soort wetmatigheid wordt gepresenteerd, is niet meer op twee handen te tellen. En dan heb ik het nog niet over de momenten dat een discussie over de agglomeratiekracht van de Nederlandse regio's ineens in Bladel of Eersel belandt: horen deze kernen nu wel of niet tot de 'agglomeratie Eindhoven'? 'Weet je wel dat het bekende Pharma bedrijf in Bladel helemaal niet op Eindhoven is georiënteerd, maar juist op Antwerpen?' 'Dus de schaal van de stad is veel en veel groter.' Met groot gemak wordt de casuïstiek tegenover gedegen empirische analyses gezet, even zwaar tellend in de discussies over de toekomst van de stad. Het lijkt er wel op dat je met casuïstiek alles kan bewijzen. Maar of we onszelf daar een dienst mee bewijzen? Ik vraag het me af. Meer empirische analyses bij het maken van stedelijke strategieën zou het debat over de economie van de stad een stuk verder helpen. ■

Noten

- 1 Raspe, O., 'De economie van de stad in de mondiale concurrentie', in: Toekomst van de stad, Raden voor de Leefomgeving, Den Haag, 2012.

Otto Raspe (1973) is senior onderzoeker bij het Planbureau voor de Leefomgeving. Otto houdt zich vooral bezig met onderzoek naar kennis-economie en bedrijvendynamiek in een stedelijke en regionale context.

Dit artikel volgt op het eerder geschreven essay over de toekomst van de stad in de bundel 'Toekomst van de stad' uitgegeven door de Raad voor de Leefomgeving en infrastructuur: www.rli.nl